

z Kanady vrátit do Evropy a snažil se získat politický azyl v Holandsku, kde mu se zařizováním základních dokumentů a vůbec se životem pomohl hudebník Jaroslav Hutka. Právě Hutka později Landsmanna také postrčil k tomu, aby začal psát, a tak se zrodil právě román *Pestré vrstvy* (1999). Po pádu komunismu se Ivan přestěhoval do České republiky, znovu se oženil a vydal ještě několik knih, například *Fotr* (2000) a *Vězení na svobodě* (2002). Zemřel 17. března 2017 ve věku osmašedesáti let.

IV.

Novinář a básník Ivan Motýl je o generaci mladší a má rakousko-německé rodinné kořeny. Jeho otec Günter pocházel z Hlučínska, regionu na česko-polských hranicích, který byl mnichovskou dohodou z roku 1938 připojen k německému Slezsku, aby se po válce stal součástí Československa: „*Můj otec nechtěl být Němcem, chtěl se z oblasti Hlučínska vymanit,*“ vzpomíná Ivan Motýl a dodává, že Günter Motýl byl povolán na vojnu do Klatov, kde se seznámil s budoucí manželkou Hermínou, která měla rakouský původ, posílený prý „*velkou vírou klatovské babičky v Hitlerovu Třetí říši*“. Ivan přišel na svět v Klatovech 18. listopadu 1967, má o pár let staršího bratra Petra.

Když bylo roku 1968 Československo přepadeno, začaly rodině Motýlových potíže. Otec byl novinář a kriticky se vymezoval proti sovětské okupaci: „*Byl pro mě symbolem odvahy, nepokořil se, a k jeho kariéře ve Večerní Plzni a Mladém světě jsem pociťoval obdiv. Přišlo mi neuvěřitelné, že na všech těch novinových výstřižcích, co měl doma archivované, je jeho jméno.*“ Ivan už tehdy toužil po stejné profesní dráze, ale věděl, „*že se to nestane za komunistického režimu*“. Jeho další osobní vývoj předurčilo spojení ilegálního skautského oddílu, k němuž patřil a který se skrýval pod rouškou turistické organizace, a rodiny, kde se před dětmi mluvilo otevřeně a kde většinou nezněly jiné zprávy než „*bublání*“ západního rozhlasového vysílání Svobodné Evropy. Rodiče záhy po okupaci přišli o zaměstnání, matka byla hned po roce 1968 vyhozena ze školství, otce čekal stejný osud o dva roky později.

O prázdninách po první třídě se Motýlovi přestěhovali do Ostravy: „*Byl to pro mě šok. Bydleli jsme najednou v romském ghettu u Stodolní ulice a navíc jsem musel hned nastoupit do školy, kde jsem nikomu nerozuměl, všichni mluvili chacharsky.*“ Řada jeho tehdejších divokých spolužáků mířila do kriminálního polosvěta, byly to děti proletářů a ostravských vyděděnců: „*Ale mělo to i své emotivní momenty, jako když jsem byl třeba nemocný. To mě spolužáci navštívili, a protože věděli, že mám rád knihy, tak předtím vykradli blízké knihkupectví a nějaké knížky mi přinesli. Bohužel si ale vždycky také odnesli něco na oplátku od nás z domova...*“

V Ostravě se Ivanovi rodiče nesměli věnovat původní profesi: otec pracoval na Nové huti a matka jako náborářka: „*Komunistický režim byl ale při trestání nepřátel nedůsledný. Ne všech,*

samozřejmě, ale v případě mých rodičů tomu tak bylo. Když se přestěhovali do Ostravy, tak na ně režim jakoby zapomněl.“ Co se týká životní úrovně, nežilo se Motýlovým špatně: „*Otec bral nadprůměrný plat, který se v Ostravě ani nedal utratit. Symbolem dětství tak pro mě byly bifteky – jedli jsme je dvakrát týdně.*“ Město svého dětství vnímal jako „*osobní New York*“, místo hojnosti a dostatku, teprve později si prý začal uvědomovat, že to není dostatek pro všechny, ale jen pro skupinu vyvolených, kteří se pohybovali v těžkém průmyslu: „*V Ostravě se všechno podřizovalo horníkům a hutníkům. Ti byli takovou nedotknutelnou kastou.*“ Pro ni fungovalo hned několik obchodů Tuzex, před nimiž lidé směňovali s místními veksláky koruny za bony: „*Byl tam i speciální Tuzex jen na džíny. Protože horník bez džínů nebyl správný horník.*“

V roce 1982 nastoupil Ivan na gymnázium a seznámil se s bratrovými staršími přáteli: „*A jak jsem začal pít pivo, hledal jsem po hospodách pábitelství a vůbec svět z románů Bohumila Hrabala. Četl jsem jeho knihy od sedmé třídy, o Poldi Kladno, o tom, jak to vypadalo podle Hrabal mezi dělníky. Na základě té četby jsem si uvědomil, že můj otec přece také pracuje na huti, že ve Vítkovicích jsou velké železárny. Říkal jsem si: Tady je ten svět, o kterém Hrabal píše, já ho tady mám, to je přece krása. Teď je jen potřeba objevit ty hospody a teď si s těmi oceláři a horníky – ačkoliv o hornících Hrabal nepsal, ale já si říkal, že budou podobní – začnu povídat. Dělal jsem takové výpravy do hospod kolem železáren a šachet, a zjistil jsem, že je to úplně jiný svět. Že ti ostravští havíři a oceláři mají úplně jiný charakter. Že nic nevyprávějí, že jsou strašně sprostí, že většinou mluví v nějakém dialektu, nepijí ani to pivo, to jim celou dobu*

Xxxxxx

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

někde kozovatí, oni si dají deset rumů a dvěma pivy to pomalu zapíjejí. Že nemají potřebu řešit žádné ‚pábitelské problémy‘. To, co Hrabal miloval na proletářích, v Ostravě vůbec nebylo. Bylo to primitivní a smutné prostředí a já jsem z toho byl strašně zklamaný.“

V té době začal Ivan vnímat propast mezi havíři na jedné straně a studenty a inteligencí na druhé: „*Horníci často nenáviděli vzdělání. Komunistická ideologie jim naroubovala do hlavy, že dřou na ty studenty, kteří se jen flákají.*“ A tak se začal horníkům vyhýbat, ačkoliv právě oni tvořili „jádro“ Ostravy a jejího zvláštního ducha. Už během studia na Maticním gymnáziu v Ostravě spolupracoval Ivan se svým starším bratrem na různých kulturních aktivitách, v letech 1984–1988 provozovali divadlo Barák, později vlastní divadlo Kladka, založili skupinu Přirození – autorské rakvičkové loutkové divadlo. Ivan Motýl vystudoval (od roku 1986) pedagogickou fakultu – obor dějepis. Ke konci komunismu ho vyšetřovala Státní bezpečnost kvůli petici, k níž ho inspiroval výlet do polského Krakova v březnu 1989: „*Konala se tam demonstrace za propuštění Václava Havla, a tak jsem po návratu domů sepsal v hospodě Na Plivanci takové poděkování.*“ Následně byl obviněn z organizování petic, ale jak sám dodává, blížíci se pád režimu a postupné uvolnění způsobily, že vyvázl jen s výtkou. Když pak v listopadu 1989 začal převrat, Ostrava podle něj zažívala „*revoluční naivismus*“, který vysvětluje praktickou neexistencí disentu „*v tom pravém, odvážném slova smyslu(...)* K hromadnějšímu podepisování Charty došlo až v roce 1988, a podepisovali především dělníci, kteří neměli co ztratit.“ Pravda je, že chartistů v Ostravě moc nebylo: spisovatele Ivana Binara vyhnali estébáci z Československa, spisovatel Jaromír Šavrda zemřel po rozsáhlé estébácké šikaně a dvou pobytech ve vězení v květnu 1988. I studentské hnutí bylo během převratu slabé – děkan pedagogické fakulty, kde Ivan studoval, vyhlásil volno, a tak většina studentů odjela domů: „*Zbylo nás tak padesát, což bylo množství, které by státní aparát býval jednoduše potlačil.*“

V.

S revolucí se v železném srdci Československa nespěchalo a tamní pád komunismu by opět vydal na samostatné pojednání (také jich několik vzniklo). Jako by uvnitř státu žila malá ostravská socialistická republika. Ivan Motýl to líčí stručně: „*Nebyla tu velká ochota režim měnit. A to ani ze strany dělnické třídy, ani ze strany studentů. Svým způsobem lidem ten systém vyhovoval. Nebyla tu touha po kulturní svobodě, po základních lidských právech, po svobodě shromažďování, svobodě slova. To bylo každému jedno...*“ Petr Pospěch si myslí, že „*lidé tu už byli tak zlhostejnější, že ani nereagovali.*“ Petr Hruška říká: „*Ještě ve středu 22 listopadu 1989 to tu vypadalo tak, že dva lidé drželi dvě reprobedny, třetí člověk měl v ruce mikrofon a kolem nich stál hlouček asi pětadvaceti dalších. To všechno uprostřed náměstí Lidových milicí.*“ Ivan Motýl: „*Do toho nějací opilí havíři. Bylo to takové typicky ostravské. Jeden s flaškou v ruce křičel:*

„Komunisti jsou kurvy!“ A druhý do toho halekal: „Co máš proti komunistům?““ V Ostravě se s napětím čekalo, na jakou stranu se přidají horníci. Když se rozhodli pro změnu, stranický aparát rezignoval. Po roce 1989 došlo k útlumu těžby – a podle Petra Hrušky jako by skončil také smysl ostravského „pracovního tábora“. Pro natáčení rozhovoru vybral Petr také jednu ze svých básní. Hodí se na konec:

Palivo

*Vezmeš piliny
co zůstaly po stromech
smícháš
s dávno vyjetým olejem
přepáleným tukem
nevysvíceným petrolejem
a narveš to
do prázdných petlahví
se vztekem
na celé vyrabované město
na celý vybrakovaný život
zavřeš
a v prosinci házíš do kamen
jmenuje se to Ostravská raketa
poznáš ji podle hustočerného dýmu
a neurvalého tepla*

Sport, vzdor a doping
